

Nr 36.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående undantag från gällande bestämmelser för bidrag från norrländska avdikningsanslaget beträffande ett företag, avseende reglering av Keräs-joki och Vuomajoki vattendrag i Karl Gustavs socken av Norrbottens län; given Stockholms slott den 1 februari 1924.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

David Pettersson.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1924.

Närvarande:

Statsministern TRYGGER, ministern för utrikes ärendena friherre MARKS VON WÜRTEMBERG, statsråden MALM, EKEBERG, BESKOW, MALMROTH, HASSELROT, STRIDSBERG, LÜBECK, CLASON, WOHLIN, PETTERSSON.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pettersson anför:

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 11 november 1922 dagtecknad ansökning har styrelsen för G. E. Broms' egnahemsstiftelse med framläggande av plan till torrläggning av vissa myrmarker inom den omkring 3 mil nordväst om staden Haparanda belägna Keräs-joki by med flera byar inom Karl Gustavs socken av Norrbottens län anhållit om statsbidrag för reglering av dessa marker genomflytande vattendragen Keräs-joki och Vuomajoki.

Över nämnda framställning har lantbruksstyrelsen den 16 februari 1923 avgivit infordrat utlåtande.

Sedan härefter länsstyrelsen i Norrbottens län anbefallts lämna egnahemsstiftelsens styrelse tillfälle att efter tagen del av nämnda utlåtande inkomma med kompletterande utredning i vissa avseenden, har länsstyrelsen

med eget utlåtande den 18 september 1923 överlämnat sålunda införskaffad utredning.

Sedermera har lantbruksstyrelsen den 10 december 1923 inkommit med förnyat yttrande, varvid fogats ett av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 1 december 1923 i ärendet avgivet utlåtande.

För ifrågavarande stiftelse, som är grundad på en donation av konsulin G. E. Broms' änka Anna Broms och andra intressenter i aktiebolaget G. E. Broms' egna hem, har Kungl. Maj:t den 22 juni 1911 fastställt stadgar, vilka den 28 maj 1920 undergått viss mindre ändring.

Enligt § 1 av dessa stadgar är stiftelsens ändamål att, sedan den till stiftelsen överlämnade fasta egendomen fördelats i mindre lägenheter eller hemmansdelar, tillhandahålla desamma med eller utan lämpliga åbyggnader på billiga villkor åt mindre bemedlade, för arbetsamhet, ordentlighet och nyktert levnadssätt kända personer, på det att såväl därigenom som genom erhållande av billiga odlingslån och premier för välskötta lägenheter redbara arbetares strävan att erhålla eget hem och oberoende ställning må befrämjas.

Stiftelsens angelägenheter handhas av en styrelse bestående av tre personer, av vilka en, som tillika är styrelsens ordförande, förordnas av Kungl. Maj:t, en utses av Norrbottens läns landsting och en av Norrbottens läns hushållningssällskap. Styrelsens räkenskaper och förvaltning skola årligen granskas av tre för ett år i sänder på enahanda sätt utsedda revisorer.

Av styrelsens för egnahemsstiftelsen framställning i ärendet må till en början beträffande stiftelsens hittillsvarande verksamhet och de föreliggande planerna på torrläggning av myrmarkerna kring Keräsjöki och dess bivattendrag Vuomajoki återgivas följande.

Frånsett ett mindre sågverk och ett mejeri — vilka båda emellertid avyttrats, därvid mejeriet försålt till en andelsförening, vari stiftelsens kolonister efterhand inträtt som medlemmar — utgjordes de fastigheter, som under Kungl. Maj:ts överinseende förvaltades som G. E. Broms' egnahemsstiftelse, av nio i Karungi, ett i Kukkola, två i Karhuuvaara och fem i Keräsjöki by belägna bondehemman samt av hela Keräsjätkä by bestående av nio bondehemman. Tillsammans upptog dessa fastigheter, vilka alla vore belägna i Karl Gustavs socken av Norrbottens län, en areal av omkring 5,550 hektar.

Hittills hade från stiftelsens fastigheter sålts 29 egnahemslägenheter med en sammanlagd areal av 1,270.54 hektar och ett pris av tillhoppa 44,572 kronor. Samtliga kolonister med undantag av tre hade övertagit sina lägenheter med tillhjälp av egnahemslån, och hade de i stort sett rätt sig jämförelsevis gott.

Då stiftelsens jord i byarna vid Torneälven nu vore i det närmaste utdelad, måste stiftelsens kolonisationsverksamhet flyttas till Keräsjöki bäckenet, där stiftelsen ägde rik tillgång på jord. Huvudparten av denna jord bestode emellertid av vidsträckta myrmarker, vilkas utnyttjande förutsatte genomförande av kostsamma vattenreglerings- och dräneringsarbeten.

Den knappa tillgången på fastmarksjord och dennas olämpliga belägenhet utgjorde en avsevärd svårighet för myrmarkernas fullständiga utnyttjande för kolonisationsändamål. Det gällde därför att hushålla med fastmarksjorden. Och då dess disponerande av allt att döma bleve ett helt annat vid utnyttjande av endast sådana partier av omförmälda markområden, som kunde tillgodogöras utan reglering av Keräsjoki, än vid en styckning av området i dess helhet i ett sammanhang, ansåge sig stiftelsens styrelse icke böra tillgripa den partiella utstyckningen, förrän ett allvarligt försök gjorts att genomföra en efter stora linjer hällen plan för markens tillgodogörande.

I enlighet med av konsuln Broms hos länsstyrelsen utverkat förordnande för framlidne lantbruksingenjören Emil Berggren hade under åren 1901—1908 företagits laga syn angående reglering av Keräsjoki och Vuomajoki vattendrag, varefter Berggren 1909 utarbetat förslag till torrläggning av alla sumpmarker inom Keräsjätkkä by och en del liknande marker inom Keräsjoki och Karungi byar. Vid synen hade föreskrivits, att regleringsföretaget skulle vara slutfört före utgången av 1918, men sedermera hade genom laga kraftvunnet domstolsutslag medgivits utsträckning i nämnda tid till utgången av 1930.

Ifrågavarande av Berggren utarbetade förslag till vattenreglering och torrläggning har under sommaren 1922 med avseende å kostnadsberäkningarna omarbetats av kaptenen Carl af Klintberg. På grund av vissa av lantbruksstyrelsen i styrelsens ovannämnda utlåtande den 16 februari 1923 framställda erinringar har planen för företaget under 1923 underkastats ytterligare granskning av lantbruksingenjören Karl Elfström.

Den föreliggande planen upptager i sitt ursprungliga skick dels reglering av Keräsjoki och Vuomajoki vattendrag genom grävning av en huvudkanal i vartdera av vattendragen dels ock en efterföljande utdikning av omkringliggande sumpmarker genom schaktning av sidokanaler. Den areal, som vid företagets fullständiga genomförande skulle förbättras och vinnas, har beräknats uppgå till i runt tal 3,200 hektar.

Med hänsyn emellertid till de stora engångsutgifterna, som ett omedelbart utförande av företaget i hela dess omfattning skulle medföra, har stiftelsen ansett sig för närvarande böra begränsa planen att omfatta, förutom regleringen av vattendragen Keräsjoki och Vuomajoki i dess helhet, utdikning av allenast de öster om vattendragen och mellan dessa belägna myrmarkerna. För hela arbetets utförande har beräknats åtgå en tid av sju år.

Storleken av den areal, som vid genomförande av företaget i sålunda begränsad omfattning skulle förbättras eller helt vinnas, framgår av följande tabell.

Skifteslag (By)	G. E. Broms' egnahemsstiftelse		Övriga intressenter		Summa hektar
	Ängs- och myrmark hektar	Landvinning hektar	Ängs- och myrmark hektar	Landvinning hektar	
Karungi	197,50	49,00	239,39	—	485,89
Keräsjoki	779,49	—	57,39	2,47	839,35
Keräsänkää	448,41	68,06	82,28	—	598,75
Summa	1,425,40	117,06	379,06 ¹	2,47	1,923,99

¹ Härav utgöra 188,87 hektar ecklesiastik jord.

Rörande kostnaderna för företaget, utfört i nyss angivna begränsade omfattning, har stiftelsen hänvisat till ovannämnda av lantbruksingenjören Elfström 1923 verkställda undersökning, vari förutsatts såsom möjligt ett förbilligande av företaget genom minskning av dimensionerna i de uti åregleringen ingående båda kanalerna. Elfström har i utlåtande den 6 augusti 1923 anfört bland annat följande:

»Med ledning såväl av lantbruksingenjören Emil Berggrens kostnadsförslag av år 1909 som av kapten C. af Klintbergs utlåtande av år 1922 — — — har med hänsyn till nuvarande arbetspriser upprättats nedanstående

Kostnadsberäkning.

A. Keräsjoki.

str. O—XLIV = 2,800 lm.

Kanalschaktning med dragline.*

Lera och pinnmo kbm. 43,000 à kr. 5 215,000

str. XLIV—CLIV = 10,438 lm.

Schaktning med dragline eller muddring.

Dy- och lös jord kbm. 140,000 à kr. 1 140,000

B. Vuomajoki. = 5,622 lm.

Schaktning med dragline eller muddring.

Lera och lös jord kbm. 60,000 à kr. 1 60,000

Tillägg för arbetsledning, oförutsedda fall o. dyl. cirka 20 procent 85,000

Summa kronor 500,000.

Beträffande den enskilda dikningen har lantbruksingenjör Emil Berggren beräknat dessa arbeten, omfattande uppgrävning av 175,887 längdmeter och ungefär 1,200,000 kubikmeter, till 640,000 kronor.

Med hänsyn till nu gällande arbetspriser torde nämnda summa böra höjas med 25 procent eller 160,000 kronor till 800,000 kronor under antagande att arbetena utföras med handkraft.

Kapten C. af Klintberg anser enligt sitt utlåtande, att nämnda arbeten med maskinkraft kunna utföras för 600,000 kronor.

Då stiftelsens styrelse har för avsikt att under den första perioden utdika blott det öster om Keräsjoki belägna området, som omfattar ungefär hälften av den föreslagna enskilda dikningen, torde denna sålunda för närvarande böra beräknas till en kostnad av 400,000 kronor.

* Ett slags grävmaskin, avsedd speciellt för kanalschaktning.

Sammanlagda kostnaden för åregleringen och den enskilda dikningen å östra området uppgår sålunda till (500,000 + 400,000 =) 900,000 kronor.

Av den av stiftelsens styrelse framlagda utredningen framgår med tydlighet svårigheten att även med en approximativ uppskattning av sankmarkernas värdeförhöjning bedöma företagens ekonomiska bärighet, ty denna är helt och hållet beroende av många osäkra och svårberäknliga faktorer såsom fluktuerande penningvärde, sättet för områdets exploatering i stora eller små kolonat, tillgång på dugliga kolonister, tiden för markernas utnyttjande och sist men icke minst gestaltningen av de ekonomiska betingelserna för jordbruket i allmänhet och därmed även för kolonisationen.

Ifrågavarande avdikningsföretag torde i första hand böra betraktas från den synpunkten, att i omedelbar närhet av gammal kulturbygd med goda järnvägs- och landsvägsförbindelser ligger ett vidlyftigt sankmarksområde, omfattande mer än 3,000 hektar, varav 2,400 hektar tillhör Bromska stiftelsen d. v. s. staten, vilka marker betydligt bättre än många andra svårtillgängliga områden synnerligen väl lämpa sig att tagas i anspråk för kolonisation.

Beträffande ersättningar må framhållas, att, där sådan skall utgå till enskilda jordägare, stiftelsens styrelse säkerligen torde med dessa kunna träffa frivillig uppgörelse genom att överlämna likvärdig jord i stället för den, som tagas i anspråk för avloppskanalerna. Ägoutbyten och rågångsreglering torde under alla förhållanden vara nödvändigt att verkställa efter företagens utförande.

Vad angår de övriga intressenterna i företaget torde det vara otvivelaktigt, att de ecklesiastika boställena, som skola deltaga med cirka 9 procent, komma att kvarstå som delägare i företaget och förena sig om dess utförande, men ordnandet av denna fråga har ännu icke medhunnits; och beträffande de enskilda intressenterna torde säkerligen större delen av dem vilja förena sig med sökandena, om de blott finna och se, att företaget i verkligheten kommer till utförande. Det torde icke böra möta något hinder att tilläggsanslag sedermera kan beviljas för deras andelar.»

Totalkostnaderna för företagens utförande i ovanberörda begränsade utsträckning skulle alltså belöpa sig till sammanlagt 900,000 kronor, varav 500,000 kronor för själva regleringen av vattendragen och 400,000 kronor för de efterföljande utdikningsarbetena.

Beträffande finansieringen av företaget har egnahemsstiftelsens styrelse utgått från, att för utdikningsarbetena skulle kunna i vanlig ordning — efter särskild framställning, varmed styrelsen i sinom tid ämnade inkomma, — utverkas statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget med 50 procent av kostnaden för dessa arbeten, under det att kostnaderna för desamma i övrigt skulle falla på företagarna själva.

I fråga åter om anskaffningen av det för regleringen av de båda vattendragen erforderliga kostnadsbeloppet 500,000 kronor, har styrelsen tänkt sig, att sagda kostnad i vad den belöper å stiftelsen helt skulle bestridas av statsmedel samt att övriga intressenter skulle beviljas statsbidrag med 75 procent, på sätt styrelsen närmare utvecklat i skrivelse den 15 september 1923.

Av nämnda skrivelse inhämtas, att enligt den vid laga syneförrättningen

fastställda grunden för delaktighet i bestridande av utgifterna för regleringen av vattendragen ifrågavarande kostnad komme att fördela sig på följande sätt:

G. E. Broms' egnahemsstiftelse.....	72,1057	procent	360,529	kronor	
Övriga intressenter (ecklesiastika bostäl- lena inräknade)	27,8943	»	139,471	»	
	summa	100,0000	procent	500,000	kronor.

I anslutning härtill har stiftelsens styrelse hemställt, att hos riksdagen mätte, utöver enligt gällande bestämmelser från norrländska avdikningsanslaget utgående statsbidrag till regleringsföretaget av (50 procent å 500,000 =) 250,000 kronor, utverkas dels såsom ytterligare bidrag från norrländska avdikningsanslaget eller i form av särskilt anslag (25 procent å 500,000 =) 125,000 kronor, dels ock därutöver ett anslag av 90,132 kronor, d. v. s. det belopp, som beräknades åtgå för bestridande av återstående del av å stiftelsen belöpande kostnader för regleringen.

Länsstyrelsen har förklarat sig i allt ansluta sig till berörda hemställan, därvid länsstyrelsen särskilt framhållit, att ett uppodlande av ifrågavarande områden skulle kunna få en stor betydelse för de norrbottniska gruvsamhällenas förseende med mjölk.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande den 10 december 1923 i fråga om företagets bärlighet framhållit, att densamma genom de föreslagna minskningarna av kanaldimensionerna kommit i ett gynnsammare läge än förut, då nämligen vattenregleringskostnaden därigenom minskats från förut beräknade 291 kronor till i medeltal 182 kronor per hektar av den utav vattenregleringen beroende marken. Genom den nu ifrågasatta regleringen vunnes i stort sett ingen annan båtnad, än att nödigt avlopp bereddes för de avloppsdiken jämte avlednings-, avskärnings- och laggdiken, som vore erforderliga för de ifrågavarande markernas fullständiga torrläggning genom teg- eller täckdikning. Kostnaden för denna ytterligare dikning, med undantag likväl för teg- eller täckdikningen, som närmast torde höra samman med markernas uppodling, hade beräknats till 600,000 kronor. Jämmt fördelad på den areal, som skulle tillskyndas båtnad genom denna ytterligare dikning, skulle sagda kostnad motsvara omkring 196 kronor per hektar. Den sammanlagda vattenavlednings- och avdikningskostnaden för ifrågavarande marker skulle sålunda uppgå till i medeltal $182 + 196 = 378$ kronor per hektar. Med hänsyn till markernas beskaffenhet torde denna kostnad icke kunna anses för hög, varför lantbruksstyrelsen från denna synpunkt sett funne företaget värt att bringas till utförande.

Härjämte har lantbruksstyrelsen, under framhållande hurusom styrelsen i sitt tidigare den 16 februari 1923 avgivna utlåtande framställt vissa erinringar mot förslaget, anfört bland annat följande.

Nu mera torde endast den erinringen, att den ifrågasatta minskningen av kanaldimensionerna icke blivit på ett för samtliga delägare bindande sätt

medgiven, vara av beskaffenhet att kunna framkalla betänkligheter rörande frågan, huruvida statsbidrag borde utgå till företaget eller ej. Då emellertid laga hinder syntes möta att utan vidare utföra företaget i enlighet med ändringsförslaget, skulle lantbruksstyrelsen, därest på ifrågavarande ärende endast vore att lägga liknande synpunkter som vid bedömande av framställningar av denna art i allmänhet, anse sig böra i frågans nuvarande läge avstyrka beviljande av statsunderstöd till företaget.

Åtskilliga ur det allmännas synpunkt tungt vägande skäl syntes emellertid tala för, att detta företag snarast möjligt komme till utförande och därav beroende omfattande och till odling i hög grad lämpade marker bleve tillgängliga för kultur och bebyggelse. Av dessa skäl och då ifrågavarande marker till vida övervägande del i viss mening kunde sägas befinna sig i statens ägo och det väl icke vore uteslutet att från stiftelsens sida åtgärder kunde tänkas bliva vidtagna, varigenom ovan påpekade brister i rättsligt hänseende i fråga om företagets planläggande kunde undanröjas, ansåge lantbruksstyrelsen sig under nu nämnda förutsättning kunna tillstyrka framställningen och att statsunderstöd sålunda beviljades företaget med belopp, som stiftelsen i sin framställning den 15 september 1923 begärt, nämligen sammanlagt 465,132 kronor, varav dock högst 250,000 kronor kunde utgå från norrländska avdikningsanslaget enligt gällande författningar. Återstoden, 215,132 kronor, måste alltså täckas genom i annan ordning särskilt anvisat anslag, för så vitt icke medgivande inhämtades att i fråga om detta speciella fall frångå eljest för beviljande av bidrag från norrländska avdikningsanslaget gällande bestämmelser.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har anfört, att styrelsen för sin del icke funnit något annat att erinra beträffande företaget i de hänseenden, i vilka det tillkomme styrelsen att pröva detsamma, än att styrelsen funne såsom villkor för understöds beviljande böra uppställas vissa tekniska föreskrifter i två närmare angivna hänseenden.

I likhet med länsstyrelsen och lantbruksstyrelsen finner jag goda skäl tala för, att staten lämnar stiftelsen sitt särskilda stöd vid genomförandet av ifrågavarande vattenregleringsföretag, vars förverkligande, enligt vad utredningen i ärendet giver vid handen, utgör en så gott som nödvändig förutsättning för att stiftelsen skall kunna vidare utveckla den allmännyttiga kolonisationsverksamhet, som av stiftelsen hittills framgångsrikt bedrivits. Befrämjandet av odlingen och bebyggelsen i övre Norrland, enkannerligen i de nordliga gränstrakterna, har allmänt erkänts vara en ur olika synpunkter angelägen nationell uppgift, som påkallar särskilda uppoffringar från statens sida. Härom vittna icke minst de uttalanden i ämnet, som under senare år från riksdagens sida förekommit, i vilket avseende jag tillåter mig särskilt erinra om riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 maj 1920, nr 237, angående vidtagande av åtgärder i visst syfte i fråga om den svenska Finnmarken.

Med hänsyn till den stora betydelse, som sålunda måste tillmätas det av stiftelsen planerade regleringsföretaget, torde det få anses fullt motiverat att, såsom i ärendet ifrågasatts, understöd av statsmedel till företagets realiserande lämnas i vidsträcktare omfattning än som är möjligt med till-

*Departements-
chefen.*

ämpning av de för norrländska avdikningsanslaget gällande bestämmelser, vilka på sätt framgår av kungörelsen i ämnet den 28 juli 1916 (nr 377), i huvudsak härutinnan innebära, att statsbidrag må av Kungl. Maj:t bestämmas till högst hälften av kostnaden för företaget.

Regleringen av Keräsjoki och Vuomajoki vattendrag med det utförande, som av lantbruksingenjören Elfström föreslagits, beräknas draga en kostnad av 500,000 kronor. Till bestridande av denna kostnad begäres i statsbidrag sammanlagt i runt tal 465,000 kronor.

I anslutning till vad lantbruksstyrelsen alternativt föreslagit vill jag förorda, att hela det begärda bidragsbeloppet må utgå från norrländska avdikningsanslaget. Härtill torde — då avvikelse sålunda skulle ske från ovanberörda av riksdagen antagna grunder för anslagets användning — riksdagens medgivande böra inhämtas. Den omständigheten att, enligt vad lantbruksstyrelsen påpekat, vissa brister i formellt hänseende ännu återstå att undanröja torde icke få anses utgöra hinder för att frågan nu underställs riksdagen.

Nyssnämnda belopp, 465,000 kronor, synes böra vara det högsta, vartill statsbidraget bör bestämmas, och lärer det ankomma på Kungl. Maj:t att i sammanhang med blivande prövning av de villkor, som böra för bidragets utanordnande föreskrivas, närmare fastställa detsammes storlek.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att utan hinder av gällande bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från norrländska avdikningsanslaget må på de närmare villkor, som kunna varda av Kungl. Maj:t fastställda, för reglering av Keräsjoki och Vuomajoki vattendrag i Karl Gustavs socken av Norrbottens län utgå statsbidrag till belopp av högst 465,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.